

Statsforvalteren
i Oslo og Viken

Tilrådning til Miljødirektoratet om utvidelse av Store rekke og Hølvannet naturreservater med sikte på kontrollert naturvernbrand

Juni 2023

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	3
2. Hjemmelsgrunnlag	4
3. Saksgang	6
4. Mottatte høringsinnspill og Statsforvalterens vurdering.....	8
5. Regelverk og forsikring	13
6. Konsekvenser av vernet.....	16
7. Verneforslaget og Statsforvalterens tilråding	16
8. Vedlegg.....	21

1. Innledning

Statsforvalteren i Oslo og Viken legger med dette frem tilrådning om utvidelser av Store rekke og Hølvannet naturreservater i Aurskog-Høland kommune med sikte på kontrollert naturvern-brenning som skjøtselsmetode i området. Området tilrådes vernet med hjemmel i lov av 19. juni 2009 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 37.

Området har kommet frem gjennom ordningen med frivillig vern av skog, der skogeier selv tilbyr areal for vern. Det er inngått skriftlig avtale om vern mellom skogeier og staten.

Basert på naturfaglige registreringer, tilgjengelig kunnskap og befaringer, vurderes området å kvalifisere for vern som naturreservat etter naturmangfoldloven.

Basert på kunnskap om naturverdiene og brannhistorikken i området og brannteknisk vurdering som er gjennomført i forbindelse med verneplanarbeidet, vurderer Statsforvalteren, i samråd med Miljødirektoratet, at Store rekke og Hølvannet både naturfaglig og sikkerhetsmessig egner seg godt for gjennomføring av kontrollert naturvern-brenning. Kontrollert naturvern-brenning vil være et skjøtselstiltak i naturreservatet for å bevare/gjenskape/øke området verdi for biologisk mangfold og spesielt for branntilknyttede arter. Det er imidlertid en målsetting med en differensiert forvaltning ved å beholde verneverdiene i mest mulig urørt tilstand i deler av området, og å gjennomføre aktiv skjøtsel gjennom brenning på andre arealer. I utgangspunktet planlegges ikke naturvern-brenning, men fri utvikling i eksisterende Hølvannet naturreservat.

Gjennom behandlingen av St.meld. nr. 25 (2002-2003) sluttet Stortinget seg til Regjeringens innstilling om en kraftig opptrapping av skogvernet i Norge. Meldingen trakk opp viktige prinsipper og satsingsområder for skogvernet. Det ble blant annet lagt til grunn at et utvidet skogvern skulle følge de faglige anbefalingene i NINA rapport 54/2002 «*Evaluering av skogvernet i Norge*». I meldingen ble frivillig vern trukket frem som en viktig strategi for det framtidige skogvernet i Norge.

I St.meld. nr. 14 (2015-2016) *Natur for livet* sier Regjeringen at den vil videreføre det langsiktige arbeidet med skogvern og øke det frivillige skogvernet. Det ble vedtatt et mål om vern av 10 % av skogarealet i Norge. Så langt er ca. 5,2 % av all skog i Norge vernet.

Det er vedtatt tre nasjonale miljømål for naturmangfold:

- Miljømål 1.1. Økosystemene skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester.
- Miljømål 1.2. Ingen arter og naturtyper skal utryddes, og utviklingen til truede og nær truede arter og naturtyper skal bedres.
- Miljømål 1.3 Et representativt utvalg av norsk natur skal tas vare på for kommende generasjoner.

Det er en lav dekning av brent skog i dagens skogvernområder, og det er i svært liten grad gjennomført kontrollert brenning i områder der skogen får utvikle seg uforstyrret i etterkant i Norge. Et vern med sikte på kontrollert brenning ved Store rekke og Hølvannet vil kunne bidra med arealer for branntilknyttede arter og dermed bidra med å oppfylle miljømålene 1.2 og 1.3. Brent skog kan også gi økosystemtjenester ved at de kan hindre ukontrollerte skogbranner i å spre seg videre.

Skogvernet i Norge har blitt evaluert i flere runder, sist gang i 2016 (Framstad m.fl. 2017). I rapporten står det at elementer som er viktige for artsmangfoldet, som kelo-furuer og brannpåvirket skog, finnes i liten grad i moderne kulturskog og må sikres gjennom skogvern og eventuelt aktiv restaurering dersom man skal sikre livsvilkår for dette artsmangfoldet i framtiden.

2. Hjemmelsgrunnlag

Vern av spesielle områder eller forekomster skjer i samsvar med lov av 16. juni 2009 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) jf. §§ 33-51. I naturmangfoldloven er det hjemmel for opprettelse av ulike vernekategorier. Vernekategorien naturreservat er den strengeste verneformen, og denne blir normalt brukt ved vern av skog.

Vedtak om opprettelse av naturreservater treffes av Kongen i Statsråd etter naturmangfoldloven § 37, som lyder slik:

Som naturreservat kan vernes områder som

- a) inneholder truet, sjelden eller sårbar natur,*
- b) representerer en bestemt type natur,*
- c) på annen måte har særlig betydning for biologisk mangfold,*
- d) utgjør en spesiell geologisk forekomst, eller*
- e) har særskilt naturvitenskapelig verdi*

Som naturreservat kan også vernes et område som er egnet til ved fri utvikling eller aktive gjenopprettingstiltak å få verneverdier som nevnt i første ledd.

I et naturreservat må ingen foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet. Et naturreservat kan totalfredes mot all virksomhet, tiltak og ferdsel. I forskriften kan det gis bestemmelser om vern av kulturminner i reservatet.

Treffes vedtak om reservat som krever aktive gjenopprettingstiltak, eller vedtak om reservat der bruk er en forutsetning for å ivareta verneformålet, skal det samtidig med vernevedtaket legges frem et utkast til plan for skjøtsel for å sikre verneformålet. Planen kan omfatte avtale om bruk av arealer, enkeltelementer og driftsformer. Planen eller avtalen kan inneholde bestemmelser om økonomisk godtgjørelse til private som bidrar til områdets skjøtsel.

Etter Statsforvalterens vurdering tilfredsstillende verneforslagene flere av kravene i naturmangfoldloven § 37. Formålet med vernet er i hovedsak å bevare områder bestående av en større andel eldre skog med det biologiske mangfoldet av arter, naturtyper og økosystemer og å sikre et representativt utvalg av både det typiske og sjeldne i norsk skognatur. Det vises ellers til de enkelte verneforslagene og formålene med disse.

Vurdering etter naturmangfoldloven kapittel II

I henhold til naturmangfoldloven § 7 skal de miljørettslige prinsippene i lovens §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet, og det skal framgå av beslutningen hvordan disse prinsippene er tatt hensyn til og vektlagt i vurderingen av saken.

Etter § 8 i naturmangfoldloven skal offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig, bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger.

Kunnskapsgrunnlaget om naturverdiene i området bygger på registreringer og kartlegginger som er utført. I dette området er det gjennomført nye naturfaglige registreringer i forbindelse med verneplanarbeidet. Området vurderes tilstrekkelig beskrevet og verdivurdert. Basert på dette kunnskapsgrunnlaget har området naturverdier som kvalifiserer for vern som naturreservat etter naturmangfoldloven.

Foreslått verneforskrift setter restriksjoner for bruk som vil kunne få særlig negative konsekvenser for verneverdier og verneformål. Vernebestemmelsene er til hinder for at det kan gjennomføres hogst og andre vesentlige inngrep. Dette vil gi området økt beskyttelse. Samtidig åpner forskriften for videreføring av enkelte aktiviteter. Dette gjelder blant annet aktiviteter som friluftsliv, jakt, fiske, sanking av bær og matsopp med mer. Slike aktiviteter er normalt sett tillatt i skogreservater og vil, ut fra dagens kunnskap, ha liten eller ingen innvirkning på verneverdiene. Vern av områdene er ansett som den beste måten å beskytte det tilhørende naturmangfoldet på, og forventes å bidra til en positiv utvikling av artene og naturtypene, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Statsforvalteren mener det foreligger tilstrekkelig kunnskap om effekten verneforslaget vil ha for naturmangfoldet, og kravet om kunnskapsgrunnlaget i § 8 anses oppfylt. Føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven § 9 tillegges derfor mindre vekt. Verneforskriften skal i seg selv medvirke til at den samlede belastningen blir redusert. På denne måten vil vernetiltaket ha en positiv virkning på økosystemene, jf. § 10. Siden vernetiltaket etter Statsforvalterens vurdering ikke vil skade naturmangfoldet, kommer ikke naturmangfoldloven § 11 til anvendelse. Statsforvalteren kan på samme måte heller ikke se at naturmangfoldloven § 12 har relevans i forbindelse med verneplanen.

3. Saksgang

I saker med frivillig vern av skog er det en forhandling mellom skogeier og staten i tillegg til standard verneplan med offentlig høring. Glommen-Mjøsen Skog bistår skogeier ved Store rekke og Hølvannet i forhandlingene. Statsforvalteren er ansvarlig for det formelle verneplanarbeidet med oppstartsmelding og høring av verneforslag.

Tilbud og forhandlinger

Utvidelsene er tilbudt for vern av skogeier selv gjennom ordningen med frivillig vern av skog. Statsforvalteren mottok i oktober 2018 tilbud om frivillig vern av ca. 10 500 dekar. Grunneier har gitt tilbudet med sikte på at området skal kunne forvaltes og skjøttes med kontrollert naturvernrensing.

Før et vernevedtak må skogeier og staten bli enige om en avtale om vern. Denne avtalen omfatter erstatning, grense og vernebestemmelser. En slik avtale er inngått for utvidelsen av Store rekke og Hølvannet.

Kartlegging

Store rekke og Hølvannet er det første området i Norge der det foreslås vern etter naturmangfoldloven med sikte på å forvalte og skjøtte området med kontrollert naturvernrensing. For å sikre et godt kunnskapsgrunnlag i det innledende verneplanarbeidet utarbeidet flere fagrapporter. Området ble kartlagt og vurdert i henhold til standard skogvernmetodikk i 2009. En oppdatering og ny vurdering ble foretatt i 2019. Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) har foretatt en naturhistorisk vurdering av verneforslagets brannhistorikk. Det er også foretatt en mer konkret brannteknisk vurdering. Denne er gjennomført av Falck Natur AB, som har spesialisert seg på naturvernrensing i Sverige.

Oppstartsmeldingen

Statsforvalteren i Oslo og Viken meldte oppstart av verneplanarbeidet 15. juni 2021 med frist for å uttale seg innen 1. september 2021. Oppstartsmeldingen ble sendt til grunneiere og aktuelle lokale, regionale og nasjonale etater og organisasjoner, og verneforslaget ble kunngjort i aktuelle aviser. Innspillene til oppstartsmeldingen er oppsummert og kommentert av Statsforvalteren i kapittel 5 i dette høringsdokumentet.

Høringen

Siden oppstartsmeldingen ble det gjort enkelte mindre justeringer i grense for bl.a. tilpassing til vei, terreng, hogstfelt, eiendomsgrenser og noe reduksjon av antall knekkpunkter.

Statens kartverk har hatt navnesak på skrivemåte for områdene rundt Store Rekke naturreservat. Kartverket har konkludert med at stedsnavnet skal skrives Store rekke, med

liten r. Det er i henhold til stedsnavnloven plikt til å bruke vedtatte skrivemåter. Videre i verneplanprosessen benytter vi vedtatt skrivemåte *Store rekke*.

Høringen ble gjennomført fra 20. januar til 15. april 2023. Høringsdokumentene inneholdt en beskrivelse av området, brukerinteresser, en vurdering av områdets egnethet for kontrollert brenning, og konkret forslag til vernebestemmelser/verneforskrift og vernekart. Det ble også lagt ved et utkast til skjøtselsplan som gir en nærmere beskrivelse av den planlagte naturvernbrandingen i området.

I høringsperioden ble det avholdt informasjonsmøter med skogeierforbund, skogeierforening og kommunen med brann og redningsvesen, beredskap-, miljø- og skogansvarlige. Det ble også arrangert et åpent informasjonsmøte på rådhuset i Bjørkelangen den 15. februar der alle var velkomne. På informasjonsmøtet ble det gitt informasjon om verneforslaget, hva kontrollert brenning er og hvorfor det er nødvendig. På informasjonsmøtet deltok 20-30 personer.

Videre saksbehandling

Statsforvalteren sender nå sin tilrådning om vern til Miljødirektoratet. Direktoratet vurderer forslaget og vil sende sin tilrådning til Klima- og miljødepartementet, som deretter forbereder saken og legger forslag om vernevedtak fram for Kongen i statsråd. Etter vedtak ved kongelig resolusjon vil erstatningen til skogeier bli utbetalt i tråd med avtalen. Vedtaket vil bli kunngjort og Statsforvalteren vil sørge for at naturreservatet blir merket og skiltet. Grensemerkingen blir normalt utført av jordskifteretten.

4. Mottatte høringsinnspill og Statsforvalterens vurdering

Høringsbrev for områdene ble sendt til alle berørte grunneiere, rettighetshavere, naboer og en rekke lokale, regionale og sentrale høringsinstanser. Se vedlagte adresseliste for oversikt over alle lokale, regionale og sentrale høringsmottakere. Høringene ble også kunngjort på Statsforvalterens hjemmeside og i aktuelle aviser.

Høringen ble gjennomført med frist 15. april 2023. Det ble mottatt totalt 10 uttalelser til høringsforslaget. Disse er vedlagt i sin helhet.

Sammendrag av høringsuttalelser

Statnett har ingen merknader til høringsforslaget.

Bane Nor har ingen merknader til høringsforslaget.

Viken fylkeskommune har ingen merknader til høringsforslaget.

Forsvarsbygg viser til at deres innspill ved varsel om oppstart, vedrørende militær operativ virksomhet og Forsvarets luftfartøy, er ivaretatt i verneforslaget. De har ingen ytterligere merknader til høringsforslaget.

NVE kjenner ikke til noen konflikter knyttet til utvidelsene. De oppfordrer El-Verket Høland AS, som har områdekonsesjon, til å uttale seg.

Aurskog-Høland kommune ønsker å gi honnør til Statsforvalteren i Oslo og Viken for å ha gjort grundige forberedelser, og involvert både kommunen og brann- og redningsvesen tidlig i prosessen. Kommunen støtter høringsforslaget om utvidelser av Store rekke og Hølvannet naturreservater, og forutsetter at eventuell naturvernrensning som skjøtselstiltak vil planlegges i nær dialog med kommunen og med god og relevant kommunikasjon overfor deres innbyggere slik forslaget legger opp til.

De viser til at den kontrollerte brenningen er en fin anledning for det lokale brannvesen til å øke kunnskapen om brannodynamikk i skog, og at brann- og redningsvesenet bør få anledning til å delta som observatører og deltakere. De viser videre til at brenning av skog er interessant for Forskning og utforskning (FoU)-miljøene, og at Statsforvalteren bør invitere forskningen til innsats for å belyse ulike forhold vi ikke vet om brann, og påvirkning av brann i skog. Skolene, både grunnskolen og videregående, kan også inviteres inn i både planlegging av brenning og forskning på de brannpåvirkede skogområdene.

Kommunen skal etter folkehelseloven føre tilsyn med de faktorer og forhold i miljøet som til enhver tid direkte eller indirekte kan ha innvirkning på helsen. Den som skal gjennomføre tiltak som kan tenkes å ha innvirkning på helsemessige forhold, skal av eget tiltak melde fra

til kommunen og kommunen kan pålegge den ansvarlige å informere allmennheten om forholdene. Høringsdokumentet kunne med fordel ha vært tydeligere i å kommentere mulige helsemessige konsekvenser for innbyggerne. Det forutsettes videre at det gjøres egne vurderinger knyttet til ivaretagelsen av helse for de personene som skal gjennomføre selve brenningen. Aurskog-Høland kommune ber om at innvirkning av naturvernbranding på helsemessige forhold beskrives tydeligere i skjøttsplanen og i brenningsplanen når den lages nærmere opp til tidspunktet det er aktuelt med branding som skjøttselstiltak.

Gitt beliggenheten vurderer kommuneoverlegen at risikoen for helsefare for kommunens innbyggere som følge av eksponering for røyk som lav. Det kan ikke helt utelukkes at enkelte innbyggere vil kunne oppleve ulempe. Dette vil særlig kunne gjelde innbyggere med eksisterende luftveislidelser. Det er viktig og avgjørende at allmennheten varsles godt forut for en naturvernbranding. Både for at den enkelte i berørte områder kan ta sine forholdsregler ved å enten reise bort eller oppholde seg innendørs, men ikke minst for å hindre unødig frykt og bekymring. Kommuneoverlegen mener skjøttsplanens beskrivelse av planlagte kommunikasjonstiltak kan legges til grunn for videre arbeid. Opplysningsplikten som følge av folkehelseloven vurderes ivaretatt. Kommuneoverlegen ønsker imidlertid å være involvert i videre detaljering av kommunikasjonsplanen forut for gjennomføring av branding.

Kommunen forutsetter at ansatte innenfor beredskap, skogbruk og miljøvern samt Nedre Romerike brann- og redningsvesen fortsatt blir involvert i prosessen med planlegging og gjennomføring av branding som skjøttselstiltak.

Aurskog-Høland kommune bekrefter opplysningene som er lagt til grunn i høringsnotatet om at kommunen ikke har fastsatt egen, lokal forskrift som regulerer åpen branding. Kommunen oppfatter at tiltaket er å anse som alminnelig forurensning etter forurensningslovens § 8 og derfor ikke krever særskilt tillatelse. Kommunen viser til Miljødirektoratets veileder Åpen branding og branding av avfall i småovner som nevner flatebranding i skogbruket som eksempel på alminnelig forurensning. Ved behov for eventuelle tillatelser etter forurensningsloven ligger denne myndigheten uansett ikke til kommunen, men til Statsforvalteren eventuelt Miljødirektoratet.

NOAH- for dyrs rettigheter oppfordrer Statsforvalteren til å ikke tillate naturvernbranding i skogen i den sårbare tiden (vårmånedene) hvor mange dyr og fugl er i gang med å få unger. De mener det er alvorlig å igangsette en skogbrand i en periode hvor dyreunger ikke har mulighet til å flykte fra brannen. De viser til naturmangfoldloven § 15 første ledd; *Ved enhver aktivitet skal unødig skade og lidelse på viltlevende dyr og deres reir, bo eller hi unngås*, og tredje ledd; *Likeledes skal unødig jaging av viltlevende dyr unngås*. De viser videre til forarbeidene til bestemmelsen hvor det er utdypet at: *Vurderingen av om en aktivitet innebærer unødig jaging må vurderes bl.a ut fra dyrevelferdshensyn, vedkommendes behov for å gjennomføre den aktuelle aktiviteten og hvorvidt en mer skånsom fremgangsmåte kan benyttes. Som eksempel kan nevnes trening av hund for jakt- og ettersøksformål. Aktiviteten i seg selv vil ikke generelt rammes av bestemmelsen, men slik aktivitet i viltets yngletid eller andre sårbare perioder, kan innebære*

unødig jaging. Denne type trening må da gjennomføres på andre tidspunkter i stedet. Altså en aktivitet som kan gjennomføres utenom yngletid, bør ikke igangsettes i yngletiden.

Dyrevelferdsloven § 3 gjelder også ville dyr i skogen, og lyder: «Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker. Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.» I tillegg er det «forbudt å hensette dyr i hjelpeløs tilstand», jf. dyrevelferdsloven § 14 bokstav b.

NOAH – for dyrs rettigheter mener Statsforvalteren er forpliktet til å sikre håndheving av både naturmangfoldloven § 15 og dyrevelferdsloven §§ 3 og 14. Dersom det er fare for at ville dyr utsettes for unødige påkjenninger og belastninger, bør naturvernberøring ikke gjennomføres.

Mer Villmark Nå er positive til utvidelsesforslagene ved Store rekke og Hølvannet, og viser til at de tidligere har gitt innspill om vern i området. De mener at det er verneverdier som grenser til verneforslaget som kunne vært inkludert. Dette gjelder arealer ved Flinttjernmåsan, strandarealer ved Hølvannet og Veslemyra. De viser videre til en leirplass ved nordøstre på Langtjern som burde fjernes, og noen grøfter bla. ved Hillertjerna som bør tettes.

Brenningen bør gjennomføres slik at noen nåværende brannstubber spares. De har ofte eksisterende brannstubbekv-arter på seg og bør bevares slik at de kan spre seg til nytt forkullet trevirke i området.

Rømskog idrettslag legger skispor ved Hillertjerna og Kaperalmåsan. Løypene er vist på skisporet.no. De har også en avstikker mot Store rekke der de kobler seg på Setskog IL sitt løypenett. De har også løypene syd for det foreslåtte verneområdet. Hvis isen er tykk har de tidligere kjørt over Sundvannet og brukt gammel vintervei på ca. 100 m. fra Fyrtynnvika og inn på løypen, denne vises ikke på Skisporet.no. De kjører med snøscooter med sporlegger bak for å lage løypene som ligger i åpne myrområder og krever ingen inngrep i naturen. Løypene blir mye brukt og er av stor betydning for folk i området. De håper derfor å kunne fortsette å bruke området etter en eventuell verving.

Setskog IF kjører skispor på Store rekke ved «gode snøvintre». Løypene er vist på skisporet.no. I tillegg har de en løypetrasé som ikke vises på skisporet.no ved Askviktjenn over Brattfossvannet og til løypa rundt Store rekke. Denne blir kun kjørt hvis det er gode isforhold.

Statsforvalterens kommentarer

Statsforvalteren er takknemlig for innspillene som har kommet inn.

Statsforvalteren tar uttalelsene fra Statnett, Bane Nor, Viken fylkeskommune, Forsvarsbygg, og NVE til orientering.

Kompetanseheving, forskning og undervisning

Det er viktig å dokumentere effektene av skjøtselstiltakene. Dette kan gjøres med undersøkelser både før og etter brenningene, jf. utkast til skjøtelsplan. Undersøkelser som igangsettes direkte i regi av oss vil i hovedsak ta utgangspunkt i eksisterende naturverdier og ønskede mål/resultater med brenningen. Det er imidlertid veldig positivt om brenningsområdene også kan brukes til andre viktige og relevante forskningsspørsmål. Vi vil invitere til forskning, undervisning og oppfølging i forbindelse med naturvernrensningen. Dette kan gi oss verdifull og viktig kunnskap inn i forvaltningsarbeidet.

Brannvesenet vil være orientert og vi ser det som positivt dersom de ønsker å benytte anledningen til å observere og lære mer om brannens oppførsel i skogsmark, og hvordan planlegge og kontrollere en brenning.

Helsemessige konsekvenser

Brenningen vil nok merkes blant befolkningen i nærmeste nabolag i form av lukt og synlig røyk.

Det er naturlige produkter som avbrennes, men brenning kan gi et utslipp av svevestøv (som vi normalt forbinder med trafikk og vedfyring). Høye konsentrasjoner av dette kan gi akutte helseeffekter for noen, og vi viser her til [Folkehelseinstituttet sine nettsider om skogbrann og luftforurensning](#) og [Sveriges informasjonskanal om helse og omsorg \(1177\)](#).

I utgangspunktet vil det være liten helserisiko forbundet med brenningen da den foregår inne i skogen (>5 km unna tettbefolkede områder). Områdene som avbrennes er også relativt små, slik at det ikke kan sammenlignes med svevestøvkonsentrasjonene som kan oppstå ved ukontrollerte skogbranner.

For å nå ut med nødvendig informasjon knyttet til luftforurensning og helse til innbyggerne i kommunen vil vi inkludere kommuneoverlegen i Aurskog-Høland i kommunikasjonsarbeidet. Brenningspersonellet sørger for egne HMS-rutiner.

Involvering i videre planlegging

I første omgang må området vernes før forvaltningsmyndigheten kan igangsette skjøtselstiltak i området. Etter et eventuelt vern må skjøtelsplanen ferdigstilles og det kan søkes om midler til skjøtselstiltak. En brenningsentreprenør må engasjeres og en konkret brenningsplan må utarbeides.

Kommunens ressurser innenfor beredskap, skogbruk, helse- og miljøvern samt Nedre Romerike brann- og redningsvesen vil fortsatt bli involvert i prosessen med å planlegge og gjennomføre naturvernbranding.

Det har vært viktig for oss med dialog og involvering av kommunen, brann- og redningsetaten og direktoratet for brannsikkerhet for avklaring av rolleforhold, regelverk osv. Vi oppfatter at dialogen med brann- og redningsetaten er god og at de ønsker å bli holdt orientert videre.

Lokalt brannvesen må være orientert ved planlegging av branding, både for å forhindre unødvendig utrykning og slik at de gis anledning til å uttale seg til brandingsplanen dersom de tror at branding, med tilhørende forberedelser og beredskapstiltak, ikke vil kunne være kontrollert.

Dyrevelferd

Ved forberedelser til branding vil det være mye aktivitet i området og selve branding er også en langsom prosess (i gjennomsnitt 100 meter i timen). De fleste dyr som kan flytte på seg vil trekke seg bort. Det er de individene og artene som ikke like lett kan flytte på seg som kan være utsatt.

Før man setter i gang en kontrollert branding er det viktig å ha kunnskap om fugle- og dyrelivet i det aktuelle området. Områdene som brennes er relativt små, og man kan få oversikt over eventuelt hekkende fugler eller andre sårbare arter, og ved behov kan man utsette branding, eller vurdere å beskytte elementer (som rugende hakkespetter i trær, reir på bakkenivå).

Det er ikke sikkert det er behov for å brenne innenfor hekke- og yngletid, men hovedsesongen for branding er fra mai til september. Vær, vind og luftfuktighet må stemme for at branding skal være kontrollert og trygg, og det er kun et begrenset antall dager som er egnet for gjennomføring av branding.

Det kan oppleves som dramatisk for dyrene innenfor og i nærheten til brandingsobjektet, men nytten for mange truede arter som er avhengig av brent og urørt skog er fortsatt en god grunn til å gjennomføre kontrollert branding. Brandingen vil også kunne forbedre livsvilkårene for vanlige arter i området. For eksempel får vilt ofte bedre tilgang på føde (gjennom oppslag av løv) og hakkespetter får flere døde trær til å lage hulrom og finne føde i.

Tilgrensende arealer

Avgrensningen av verneforslaget er foretatt i dialog med grunneier, verneforslaget gjenspeiler det grunneier har tilbudt for vern. Vi er enige i at arealet syd for

Flinttjennsmåsans er verneverdig, og kan være aktuelle utvidelser i fremtiden dersom aktuelle grunneiere ønsker dette.

Leirplass

Grunneier og brukerne av området er orientert om ønsket om å fjerne leirplassen ved Langtjenn. De har intensjon om å rydde denne bort.

Eksisterende verneverdier innenfor brenningsobjekter

Vi takker for innspill om registreringer av mørk og lys brannstubbelaav innenfor et område som er pekt på som aktuelt brenningsobjekt. Brenningsobjekt nummer 5 er ikke valgt ut som aktuelt brenningsobjekt i første omgang, men det er likevel et viktig poeng å ivareta de artene vi ønsker å forbedre livsgrunnlaget for. Vi oppdaterer utkastet til skjøtselsplan med at man skal vurdere beskyttelse av eksisterende branntilknyttede arter innenfor brenningsobjektene i brenningsplanen.

Skiløyper

Vi legger inn skiløyper på foreslått vernekart med tilhørende bestemmelser. Vi tilrår at det vil være tillatt å vedlikeholde skiløypene i henhold til tilstanden ved vernetidspunkt. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til nødvendig motorferdsel ved oppkjøring av eksisterende skiløype vist på vernekartet, etter standard på vernetidspunktet (scooteroppkjørt). Det kan være aktuelt med flerårige tillatelser til dette. Det vil også være søknadspliktig å utbedre, merke eller legge om løypene.

5.Regelverk og forsikring

Brann-regelverket

I forbindelse med hvilket lovverk som gjelder ved kontrollert brenning er det viktig å skille mellom en *brann* og en *kontrollert avbrenning*. En *brann* er en uønsket eller ukontrollert forbrenningsprosess (kbt.no). En *avbrenning* av et område er en ønsket og kontrollert forbrenningsprosess. Når man planlegger en kontrollert og ønsket avbrenning er det åpning i regelverket for å gjennomføre dette, men det følger likevel med en del plikter og krav til forebygging.

Brann og eksplosjonsvernloven har som formål å verne liv, helse, miljø og materielle verdier mot brann og eksplosjon. Loven angir blant annet plikter til å forebygge brann og hindre unødvendig utrykning, §5. For å hindre unødvendig utrykning ved kontrollert brenning er det nødvendig å varsle brannvesen i god tid, og på selve avbrenningsdagen. I tillegg er det

nødvendig å informere bredt hos allmennheten for å redusere grunnlaget for falsk alarm til brannvesenet.

For å forebygge at en kontrollert avbrenning blir en ukontrollert og uønsket brann, må det gjøres sikringstiltak. Brann- og eksplosjonsvernloven §6 sier at man plikter å sørge for nødvendige sikringstiltak for å forebygge og begrense brann, eksplosjon eller annen ulykke, og eier eller bruker skal etter en eventuell brann, eksplosjon eller annen ulykke sørge for vakthold og andre nødvendige sikringstiltak når leder av brannvesenet krever dette. En brenningsentreprenør må utarbeide en detaljert brenningsplan/gjennomføringsplan i samarbeid med vernemyndigheten i forkant av hvert brenningsprosjekt. Vi viser også til den branntekniske vurderingen der det er beskrevet i korte trekk hvordan en naturvernbranding kan gjennomføres med avgrensning av brenningsobjekt, forberedelser før branding og sikring av grenser, mannskap og gjennomføring på brenningsdagen, samt oppfølging og kontroll dagene/ukene etter branding.

Brann- og eksplosjonsvernloven § 7 omtaler tiltak ved store arrangementer. Ved store arrangementer skal den ansvarlige sende melding til lokalt brannvesen som da vurderer faren for brann, og kan fastsette de nødvendige brannsikringstiltak og begrensninger, herunder krav til ansvarshavende arrangør. I tidligere forskrift om brannforebyggende tiltak og tilsyn §8-2 (opphevet, erstattet med forskrift om brannforebygging) var det bestemmelser om at «ved flatebranding eller branding av hogstavfall i skogmark samt gras- og lyngsviing i eller i nærheten av skogmark, skal det være en ansvarlig leder som skal utarbeide planer, og sørge for at branding gjennomføres på en forsvarlig måte. I god tid før branding foretas skal det sendes melding til leder av brannvesenet.»

Vi vurderer at en slik melding også bør sendes til lokalt brannvesen ved en planlagt kontrollert avbrenning av skog. Meldingen vil inneholde den detaljerte brenningsplanen som beskriver eventuelle risikomomenter, forebyggende tiltak i form av markforberedelser (branngater, vanntilgang, vanning av grenser, hvordan hindre gnistkast etc.), og hvordan man skal forhindre at avbrandingen skal bli en uønsket brann (plan for hva som gjøres ved gnistkast). Dersom brannvesenet tror at branding ikke vil være kontrollert, har de anledning til å forby bruken (brann og eksplosjonsvernloven, §37, 3. ledd).

Den som brenner har alt ansvar for at branding skjer på en forsvarlig måte i tråd med gjeldende regelverk.

Forurensningsregelverket

I utgangspunktet er åpen (utendørs) branding forbudt etter forurensningsloven § 7 om plikten til å unngå forurensning, med mindre:

- aktiviteten er regulert etter forskrift.

- forurensningen kan anses som «vanlig» og ikke medføre nevneverdig skader eller ulemper.
- det foreligger en tillatelse.

Kommuner kan fastsette en lokal forskrift som kan forby åpen brenning i kommunen, og eventuelt bare tillate det i enkelte områder i kommunen, til bestemte tider, tillatte bruk av bålpanner, men forby engangsgriller, tillatte St. hansbål, eller tillate brenning av skogsmark som et skjøtselstiltak, osv. Aurskog-Høland har ikke en slik forskrift om åpen brenning. Det er dermed forurensningsloven som gjelder og Statsforvalteren/Miljødirektoratet som er myndighet.

Forurensningslovens § 8 sier at vanlig forurensning, fra f.eks. skogbruk, kan være tillatt dersom det ikke er satt begrensninger i en lokal forskrift. Miljødirektoratets veileder «Åpen brenning og brenning av avfall i småovner» nevner også flatebrenning i skogbruket som eksempel på alminnelig forurensning.

Brenningstiltaket er altså å anse som alminnelig forurensning etter forurensningslovens § 8 og krever ikke særskilt tillatelse dersom brenningen ikke medfører nevneverdig skade eller ulempe.

Forsikring

Staten er selvassurandør. Det innebærer at staten som hovedregel ikke tegner forsikring, men håndterer tap og skader når de oppstår. I en del tilfeller må virksomheten selv dekke merutgiftene innenfor tildelt budsjett. For å unngå tap og skade, skal den enkelte statlige virksomhet ha systemer og rutiner for internkontroll og risikostyring (jf. økonomiregelverket § 14 og kap. 2.4). Ved gjennomføring av kontrollert brenning vil brenningsentreprenøren ha utarbeidet planer for hvordan brannen vil oppføre seg med de gitte værprognosene, hvilke forberedelser som må gjøres for at brenningen skal foregå kontrollert og hvilken beredskap som er nødvendig for å hindre spredning.

6. Konsekvenser av vernet

Ved opprettelse av verneområdet beholder grunneier eiendomsretten, men det legges restriksjoner på hvilke aktiviteter og tiltak som kan gjennomføres. Naturreservat er den strengeste verneformen etter naturmangfoldloven. I naturreservat må ingen foreta noe som forringer verneverdiene. Verneforskriften innebærer et generelt forbud mot hogst, bygge- og anleggsvirksomhet og motorferdsel.

Miljødirektoratet fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndigheten i verneområdet. Statsforvalteren er forvaltningsmyndighet for de fleste verneområder, men myndigheten er i noen tilfeller delegert til kommunen. Aurskog-Høland som er berørt av denne tilrådingen har ikke forvaltningsmyndighet for verneområdene i sin kommune.

Det er en målsetting med en differensiert forvaltning ved å beholde verneverdiene i mest mulig urørt tilstand i deler av området, og å gjennomføre aktiv skjøtsel gjennom brenning på andre arealer. I utgangspunktet planlegges ikke kontrollert naturvernrensning, men fri utvikling i eksisterende Hølvannet naturreservat.

I dette området kreves det aktiv skjøtsel for å oppnå verneformålet. Det legges derfor frem et utkast til skjøtelsplan. Skjøtsel ved naturvernrensning er kostbart, sammenlignet med en del andre vanlige skjøtselstiltak i verneområder. Det forutsetter derfor tilstrekkelig med bevilgning for gjennomføring, se kapittel 7 i utkast til skjøtelsplan for estimerte kostnader.

7. Verneforslaget og Statsforvalterens tilråding

Kommune: Aurskog-Høland

Fylke: Viken

Vernekategori: Naturreservat

Areal: Utvidelse på ca. 10 953 da, totalt areal er på ca. 17 784 da med eksisterende verneområder.

Utvidelsesforslaget er på eiendom 155/1 i Aurskog-Høland kommune. Eksisterende vern er på eiendommene: 152/1, 273/10, 273/11, 273/13, 273/23, 274/3 og 274/10 i Aurskog-Høland kommune.

Områdebeskrivelse

Store rekke og Hølvannet ligger ved Setskog helt øst i Aurskog-Høland kommune, og grenser til Sverige mot øst. Dette er en utvidelse av to eksisterende naturreservater; myrreservatet Store rekke i nord, og Hølvannet naturreservat i sør.

Lokaliteten befinner seg på et småkupert platå der høydeforskjellen kun er på rundt 100 meter. Små skogkledde rygger stikker opp som øyer i et ellers myrdominert landskap. Berggrunnen består av fattige bergarter som diorittisk til granittisk gneis og løsmassene domineres av tykke lag med torv rundt myrsystemene. På de skogkledde forhøyningene er det bart berg, med stedvis tynt løsmassedeck.

Vegetasjonssonen er sørboreal. Nærmeste meteorologiske målestasjon befinner seg ved Setten og viser en årlig middeltemperatur på 4,4 °C. Gjennomsnittlig årsnedbør er på 740 mm.

Området ble kartlagt og vurdert i henhold til standard skogvernmetodikk i 2009. En oppdatering og ny vurdering ble foretatt i 2019. Verneforslaget består av skog og store myrkomplekser med flere tjern og vann. De betydelige myrrealene er i stor grad avgrenset som viktige naturtyper med intakt lavlandsmyr i innlandet. Fattig lavproduktiv furuskog dominerer. På noe bedre boniteter er det furudominert blandingsskog og enkelte partier er grandominert. Betydelige arealer består av biologisk sett halvgammel, men hovedsakelig naturlig forynget skog. Det er lite død ved og biologisk gamle trær. Det finnes imidlertid partier med eldre furuskog av høyere naturverdi. Området er viktig som hekke- og oppvekstområde for både våtmarks- og skogtilknyttede fuglearter. Totalt sett skårer området lavt på kriteriene for verdisetting av skogvernområder (lokalt verneverdig), og det har per i dag begrensende skogtilknyttede naturverdier. Det er dermed få viktige naturkvaliteter som kan gå tapt ved brenning, samtidig som området vurderes å ha et betydelig restaureringspotensial gjennom naturvernrensning. Se for øvrig de to naturfaglige rapportene av 2009 og 2019.

Verneformål og verneinteresser

Formålet med naturreservatet er å bevare et større og sammenhengende skog-, vassdrags- og myrområde med varierte intakte myrtyper i lavlandet, gammel barskog og brannpåvirket skog.

Området har særlig betydning for biologisk mangfold og vitenskapelig verdi som referanseområde for både fri utvikling av gammel skog, samt for bevaring og gjenskaping av varierte skogsamfunn og livsmiljø for branntilknyttede arter gjennom aktiv naturvernrensning. Området har også trua og sjeldne myrtyper og stor betydning for fugl.

Det er en målsetting med differensiert forvaltning ved å beholde verneverdiene i mest mulig urørt tilstand i deler av området, og å gjennomføre aktiv skjøtsel gjennom brenning på andre arealer.

Store rekke og Hølvannet er det første området i Norge der det foreslås vern etter naturmangfoldloven med sikte på å forvalte og skjøtte området med kontrollert naturvernbranding. For å sikre et godt kunnskapsgrunnlag i det innledende verneplanarbeidet er det utarbeidet flere fagrapporter.

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) har foretatt en naturhistorisk vurdering av verneforslagets brannhistorikk. Stubber og stammer med spor etter historiske branner er vanlig i hele området. Det er dokumentert gjennomsnittlige brannintervaller på 24-36 år i en 300-års periode fra 1530 til 1830, med påfølgende trolig brannfri 200-års periode. NIBIO konkluderer med at både furubrenner og laubrenner har vært viktige i disse skogstraktene.

Det er også foretatt en mer konkret brannteknisk vurdering. Denne er gjennomført av Falck Natur AB, biolog som har spesialisert seg på gjennomføring av naturvernbranding i Sverige. I rapporten vurderes områdets egnethet for branding ut fra både sikkerhetsmessige og naturfaglige forhold. Det konkluderes med at området har gode forutsetninger for å bevare og gjenskape naturverdier knyttet til brannpåvirket furuskog. Overordnet vurderes også området godt egnet for å kunne gjennomføre branding på en sikkerhetsmessig forsvarlig og god måte. Verneforslaget er i rapporten delt inn i soner/brandingsklasser ut fra arealenes egnethet for branding. Disse er klassifisert som «brandingsklasse 1: svært godt egnet for branding», «brandingsklasse 2: greit å brenne» eller «brandingsklasse 3: egner seg ikke for branding». Brandingsklasse 1 og 2 utgjør totalt ca. 5 531 dekar. Det er også foreslått mulige reelle avgrensede brandingsobjekter med arealer fra ca. 40 til 300 dekar. Konkrete brandingsobjekter må imidlertid planlegges mer i detalj i en respektiv brandingsplan. Rapporten gir også informasjon om hvordan en naturvernbranding kan gjennomføres med avgrensning av brandingsobjekt, forberedelser før branding og sikring av grenser, mannskap og gjennomføring på brandingsdagen, samt oppfølging og kontroll dagene/ukene etter branding.

Basert på ovennevnte vurderer Statsforvalteren, i samråd med Miljødirektoratet, at Store rekke og Hølvannet både naturfaglig og sikkerhetsmessig egner seg godt for gjennomføring av kontrollert naturvernbranding. Kontrollert naturvernbranding vil være et skjøtselstiltak i naturreservatet for å bevare/gjenskape/øke områdets verdi for biologisk mangfold og spesielt for arter som er knyttet til eller begunstiget av brent skog. Det er imidlertid en målsetting med en differensiert forvaltning, ved å beholde verneverdiene i mest mulig urørt tilstand i deler av området, og å gjennomføre aktiv skjøtsel gjennom branding på andre arealer. I utgangspunktet planlegges ikke kontrollert naturvernbranding, men fri utvikling i eksisterende Hølvannet naturreservat.

Skjøtelsplan

Før endelig vernevedtak er det behov for et utkast til en skjøtelsplan for området. Dette følger også av krav i naturmangfoldloven § 37.

I en slik plan skal det beskrives hvordan skjøtsel planlegges gjennomført. Skjøtsel i dette området vil i hovedsak bestå av kontrollert brenning av skog. I en skjøtelsplan kan det inngå plan for hvilke områder som bør brennes når, ønsket brannintensitet i ulike områder og hvilke arealer som ikke bør brennes. Andre skjøtselstiltak kan også inngå i planen. Det er utarbeidet et utkast til skjøtelsplan som følger høringen.

Avgrensning

Avgrensningen er foretatt etter dialog mellom Statsforvalteren og grunneierrepresentanter, og gjenspeiler det arealet grunneier er interessert i å tilby for frivillig vern.

Kulturhistoriske verdier

I eksisterende *Hølvannet naturreservat* er det registrert en nyoppdaget fangstgrop i 2014 ved navn Røvassmåsan. Denne er automatisk fredet. Lukashytta ved svenskegrensa øst for Hølvannet er registrert som en SEFRAK-bygning med meldeplikt ved riving eller ombygging. Det planlegges i utgangspunktet ikke naturvernrensning i eksisterende Hølvannet naturreservat.

Ellers er det ingen registreringer av automatisk fredete kulturminner i utvidelsesforslaget.

Inngrepsstatus og andre interesser

Brakerinteressene er særlig knyttet til skogbruk, jakt og friluftsliv. Ut fra Statsforvalterens kjennskap, benyttes området per i dag ikke til beite. Den innerste delen av skogsbilvegen inn til Brennoppvika går gjennom verneforslaget. Denne veien er nødvendig for transport til båtlassen ved Brennoppvika og snuplassen i enden er nødvendig for skogbruksaktivitet på utsiden av verneforslaget. Det er lagt inn i forslag til verneforskrift at motorferdsel på vei inntegnet på vernekart er tillatt. Vedlikehold av veien og snuplassen vil også være tillatt. Det er ingen kjente forekomster av mineralske ressurser, masseuttak, bergrettigheter eller gamle gruver som berøres av verneforslaget, jf. uttalelsen fra DMF.

Planstatus

Arealet i verneforslaget er avsatt til landbruk-, natur- og friluftsområde (LNF) i kommuneplanen.

Endringer etter høring

Avgrensning

Ingen endring siden høringen.

Navneendring

Ingen endring siden høringen. Statens kartverk har hatt navnesak på skrivemåte for områdene rundt Store Rekke naturreservat. Kartverket har konkludert med at stedsnavnet skal skrives Store rekke, med liten r.

Verneforskrift

Det er lagt inn bestemmelser knyttet til skiløyper. Det vil være tillatt å vedlikeholde skiløypene i henhold til tilstanden ved vernetidspunkt. Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til nødvendig motorferdsel ved oppkjøring av eksisterende skiløype vist på vernekartet, etter standard på vernetidspunktet (scooteroppkjørt). Det kan være aktuelt med flerårige tillatelser til dette. Det vil også være søknadspliktig å utbedre, merke eller legge om løypene.

Utkast til skjøtselsplan

Det er gjort endringer i tråd med innspill vi har fått i forbindelse med høringen, blant annet med tanke på informasjonsrutiner, helse- og miljøvurderinger ved brenning og beskyttelse av sårbart vilt/branntilknyttede arter.

Statsforvalterens tilråding

Statsforvalteren tilrår utvidelse av Store rekke og Hølvannet naturreservater.

Forslag til vernekart, forskrift og utkast til skjøtselsplan er vedlagt.

8.Vedlegg

- Kart og forskrift for Store rekke og Hølvannet, i Aurskog-Høland kommune
- Utkast til skjøtselsplan
- Liste over høringsinstanser
- Mottatte høringsuttalelser

STATSFORVALTEREN I OSLO OG VIKEN

Postboks 325, 1502 Moss | sfovpost@statsforvalteren.no | www.statsforvalteren.no/ov

